

میراث و اشتراکات و افتراقات فقه جعفری با سایر مذاهب در این باب

علی قلی رشیدی

دارالنشر السلام

تلفن: ۰۲۵۱-۶۶۰۰۰۲۲

شناسنامه کتاب

نام کتاب:	میراث و اشتراک و افتراقات فقه جعفری با سایر ادیان
مؤلف:	علی قلی رشیدی
ناشر:	انتشارات دارالنشر الاسلام
قطع و صفحه:	وزیری / ۲۱۲
حروفچینی و صفحه آرایی:	محسن تشرتی
لیتوگرافی:	اهل بیت (علیهم السلام)
چاپ:	ثامن الحجج (عجل الله فرجه)
نوبت چاپ:	اول / پاییز ۱۳۸۷
شمارگان:	۱۰۰۰ نسخه
ناظر فنی چاپ:	فاطمه نظری
شابک:	۸-۰۸۸-۴۷۵-۹۶۴-۹۷۸

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
مقدمه‌ی مؤلف.....	۹
بیان اهداف تألیف کتاب.....	۱۲
فصل اول: (مقدمه و کلیات).....	۲۴
فرضیه‌ها.....	۲۶
اهداف مطالعاتی.....	۲۶
حدود مطالعاتی.....	۲۷
اهمیت مطالعاتی.....	۲۷
تعریف اصطلاحات.....	۲۸
فصل دوم: (مرور مطالعات).....	۳۰
فصل سوم: فرق بین میراث و فرائض.....	۳۷
مقدمات میراث: موجبات ارث.....	۳۸
ارث بقربایت.....	۴۳
موانع ارث: کفر.....	۴۶
قتل.....	۵۷
بندگی.....	۶۴

۷۲	لواحق اسباب منع ارث: لعان
۷۴	مفقود یا غایب
۸۱	حمل
۸۵	منع
۸۷	حجب
۹۸	مقدار سهام و جمع شدن آنها
۱۱۰	تعصیب
۱۱۲	عصبه مع الغیر
۱۱۴	ورثه از نظر فرض و تعصیب
۱۲۵	عول
۱۳۶	حبوه
۱۴۳	میراث جد و جده
۱۴۸	میراث اخوه و اخوات
۱۵۴	میراث عموها و دایی ها
۱۵۸	چند مسأله در احکام زن و شوهر
۱۶۱	میراث فرزندان ملاعنه و زنا
۱۶۹	میراث خشی

میراث جماعتی که با هم غرق شوند یا دیواری روی آنها خراب شود	۱۷۰
میراث مجویی	۱۷۶
مناسخات	۱۷۹
فصل چهارم:	۱۸۳
جدول موجبات ارث	۱۸۵
جدول موانع ارث	۱۸۶
جدول سهام وارث	۱۸۷
دارایی مرده نسبت به سهام و اضافه بر سهام	۱۸۸
جدول صور اجتماع فروض (جمع شدن آنها با هم)	۱۹۱
جدول طبقه اول وارثین (ارث بران)	۱۹۲
جدول طبقه دوم وارثین (ارث بران)	۱۹۳
جدول سوم وارثین (ارث بران)	۱۹۴
نمودار جدول اختلاف مذاهب اربعه با فقه جعفری (امامیه)	۱۹۶
تغییر جنسیت	۲۰۴
ارث خنثی	۲۰۶
ارث ممسوح و آدم دوسر	۲۰۷
فهرست مواد قانون‌ها و آئین‌نامه‌ها	۲۰۸
منابع و مأخذ	۲۰۹

تقدیر نامه

«الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي هَدَانَا لِهَذَا وَمَا كُنَّا لِنَهْتَدِيَ أَن هَدَانَا اللَّهُ»

سپاس فراوان آفریدگاری را سزااست که جهان هستی را همسان و هماهنگ با احتیاجات و نیازهای بشری سامان داده و با تدبیر حکیمانه‌ی خود آنرا پرورده است.
تحيات و درود نامحدود بر والاترين معلم و مربی انسان یعنی: پیامبر گرامی اسلام حضرت محمد (ص) که بامدد و حی الهی و کتاب آسمانی، بشریت را به صراط مستقیم و رهنمودهای درخشان فرهنگ و تمدن آشنا ساخته است و درود و سلام بر حضرت زهرا (س) و ائمه هدی (علیهم السلام) از حضرت علی (ع) تا حضرت حجه ابن الحسن ارواحنا له الفداء که آخرین مصلح و منجی جهان بشریت است.

و با تشکر از کلیه اساتید که در دوران تحصیل افتخار شاگردیشان را داشته‌ام، به خصوص استاد ارجمند جناب آقای دکتر همایی و برادر عزیز جناب آقای حامد ناجی که در تحقیق و گردآوری مطالب این کتاب راهنمایم بودند و همچنین با تشکر از تمام افرادی که به نحوی در تحقیق این مطالب راه گشایم بودند.

مقدمه مؤلف

در بابل بنابه قانون حمورابی، ارث میان فرزندان پسر تقسیم می‌شد و دختران تنها حق جهیزیه داشتند. در قانون یهود، دختر با بودن پسر ارث نمی‌برد و سهم ارث پسر ارشد دو برابر سایر پسران است و با بودن پسر، دختران تنها حق جهیزیه دارند.^۱

و در میان یهودیان، زن جزئی از ارث پدر بشمار می‌آمد. تولد یک پسر جشن و سرور به دنبال داشت، ولی تولد یک دختر غم و اندوه به همراه می‌آورد.^۲ در ایران باستان ارث میان پسران و دخترانی که شوهر نکرده بودند و همسران، بطور یکسان تقسیم می‌شد و اگر دختر شوهر کرده بود، از پدر یا کفیل خود ارث نمی‌برد.^۳

در میان مسیحیان پسر و دختر بطور یکسان ارث می‌برند و برای پسران و دخترانی که ازدواج نکرده‌اند، مخارج عروسی آنها از دارائی مرده جدا می‌کنند و بقیه را تقسیم می‌نمایند، شخص می‌تواند فرزند بد رفتار یا خارج از مذاهب خود را از ارث محروم سازد و می‌تواند با وصیت دارائی خود را به هر کسی که بخواهد یا به کلیسا منتقل سازد. اگر مردی فرزند نداشته باشد و همسرش تعهد کند که بعد از وی ازدواج نکند تمام دارائی شوهر به وی تعلق می‌گیرد. در میان اعراب جاهلی زنان و کودکان به این دلیل که سواری (اسب سواری)

۱- احکام قرآن ص ۱۴۷ و ۱۴۸

۲- تورات - ۱۷/۳۵

۳- تاریخ اجتماعی ایران - ص ۴۲

و جنگ بلد نبودند از ارث محروم بودند^۱ و گاهی زن مرده را جزو اموال و دارائی محسوب می کردند و به صورت سهم ارث، او را تصاحب می نمودند.

ارث در اروپا:

در حقوق اروپائی بنا به اصل همخونی هر کس از نظر خون به مرده نزدیکتر است، به تنهائی ارث می برد و دیگران را از ارث محروم می سازد. در قانون سابق فرانسه در نقاطی که مردم تحت تاثیر قوانین رومی بودند، به زن حق می دادند که از منافع دارائی شوهر مرده، استفاده کند ولی در قسمتهای ژرمنی مطلقاً برای زن حقی قائل نبودند.

قانون مدنی ناپلئون زن را در شمار وراث قرار داد ولی در جائی که هیچیک از چهار طبقه ی ورثه نسبی تا دوازدهمین درجه وجود نداشت، بنابراین کمتر موردی اتفاق می افتاد که زن از دارائی شوهرش ارث ببرد. قانون مورخه ۹ مارس ۱۸۹۱ میراث ثابتی برای زن پیش بینی کرد که در هر صورت از میراث شوهر محروم نگردد.^۲

ارث در اسلام:

اسلام با رعایت عدالت و توجه به فطرت و آفرینش و نیازهای فردی و اجتماعی و روانی زن و مرد، زنان را از ارث بهره مند ساخته و $\frac{1}{4}$ ارث مردان را برای آنان مقرر داشته است.

ایرادی که بعضی از غربیها و مستشرقان و به تقلید از آنان غرب زدگان با دید کوتاه و روح خود برتر بینی از مدتها پیش مطرح نموده اند این است که اسلام با دو برابر کردن ارث و دیه مردان، بر زنان ظلم و تحقیر روا داشته است. آنها توجه ندارند که زن مسلمان از نظر «فردی» گذشته از برخورداری از مهریه و جهیزیه، همانطوریکه امام صادق «ص» بیان فرموده است، از جهاد و هزینه آن پرداخت

۱- تفسیر القرآن العزیز - تفسیر آیه ی ۷ سوره ی نساء

۲- حقوق زن در اسلام و اروپا - ص ۲۴۲ و ۲۵۶

نفقة (مخارج خانواده) و دیه معاف بوده و تمام این امور به عهده‌ی مرد است.^۱ از نظر روانی رفتن به جنگ با روحیه‌ی زن سازگار نیست و از طرف دیگر مهریه و نفقه در استحکام زناشویی و تأمین آسایش خانواده و ایجاد وحدت میان زن و شوهر نقش بسیار موثری دارد و اسلام برای رعایت عدالت به جبران تحمیل مهریه و نفقه بر مرد، سهم ارث مرد را دو برابر زن قرار داده است.

در زمانی که هیچیک از ملتها زن را مالک چیزی نمی‌دانستند، قرآن برای زن استقلال اقتصادی قائل بود وی را مالک و صاحب اختیار آنچه که به دست آورده بود دانست و فرمود: لِلرِّجَالِ نَصِيبٌ مِّمَّا اكْتَسَبُوا وَلِلنِّسَاءِ نَصِيبٌ مِّمَّا اكْتَسَبْنَ. مردان را از آنچه کسب کرده‌اند بهره‌ای است و زنان را نیز از آنچه بدست آورده‌اند بهره‌ای است.^۲

در صورتی که زنان انگلیسی تا سال ۱۸۷۰، زنان آلمانی تا سال ۱۹۰۰، زنان سوئیسی تا سال ۱۹۰۷ و زنان ایتالیایی تا سال ۱۹۱۹ مالک شناخته نمی‌شدند و در دورانی که زن را آنچنان تحقیر می‌کردند که صلاحیت شرکت با مردان در کارهای اجتماعی را نداشت، اسلام زنان را در کارهای اجتماعی چون امر به معروف و نهی از منکر شرکت داد فرمود: «مردان و زنان مومن اولیای یکدیگرند و مردم را به کار نیکو وادار و از کار زشت منع می‌کنند.»^۳ در روزگاری که هیچیک از ملل دنیا حقوقی برای زنان قائل نبودند قرآن فرمود: زنان به همان اندازه که در جامعه مسئولیت دارند، باید از حقوق اجتماعی نیز برخوردار باشند: وَلَهُنَّ مِثْلُ الَّذِي عَلَيْهِنَّ بِالْمَعْرُوفِ وَزِنَانٍ رَّا بَر شَوْهَرَانِ حَقَّقِي اَسْت هَمَّجَانَكِه شَوْهَرَانِ بَر زَنَانِ^۴ و باز فرمود: هُنَّ لِبَاسٌ لَّكُمْ وَ اَنْتُمْ لِبَاسٌ لَّهِنَّ زَنَانِ لِبَاسِ شَمَا وَ شَمَا لِبَاسِ زَنَانِيْد^۵ بدین صورت ارث و حقوق متقابل زن و مرد را اسلام حل کرده است.

۱- علل الشرایع - ص ۵۷

۲- سوره النساء - آیه ۳۲

۳- سوره التوبه - آیه ۷۱

۴- سوره البقره - آیه ۲۲۸

۵- سوره البقره - آیه ۱۸۷